

g der Gerefor-
heeft en nog
er een een-
idig adres van
ie kerk is en
schland princi-
alleen en uit-
tussen de
practische
kerkgrondwet
ogelijk.
n sprake van,
„dwang“ en
de kerkleiding
en reeds rijke-
te moeten zeg-
aar het is een
gereformeerden
de uitvoerings-
eenden de volle
ragen; en men
t vrees slechts
egen neemt. U
n in den brief
ver (de eenige
land), welke ik
voorts wel, dat
in Duitsland
als elders, maar
namen en hun
venstaande. En
zij vraagt, kan
ing hem schade
n kan worden
aandacht.

VAART SMIT.

ies in te win-
persoon. Deze
goed als geen
doorgeef. Het

olle recht doen
de volgende op-

den de Gerefor-
gereformeerde
van Müller (als
tler) helemaal
orde ware, zoo
bemiddelen
gemeenschappe-
r slechten dienst
ders in Duitsch-
en maatstaf der
in Duitsland
oogen niet zou
dat ze met het
zoals de tendenz
s) zouden staan
accepteeren de
ringen van elke

ten op kerkelijk
ische uitvoering
ondslag, waarop
n werd — zich
nenschappelijk (en
let als man van

eformeerde broe-
stus 34) de volle
gen en vroegen
r slechten dienst
or de dringende
r de gerefor-
r gevraagd?
t vrees voor een
indien men die
apleitend bemid-
over hun belijde-
od. (Hand. 5:29).
meerdere broeders
0 % kregen van
lat ze niet (onder
vroegen van wat
vragen.

geboden of aan-
de basis wel eens
worden.
nog — hoewel als
hypothetisch zijn.
issen. „Ingezog-
zijn: de grondslag
zijn anders —
eling der feiten

van 11 Juli 1933
king der Gerefor-
d en nog altijd —

ndkomen van) de
medewerking der
hij blijkbaar niet
t — wat zich in
chland afgespeeld
Juli 1933 werd ge-

n tweeden Paasch-
125) moesten ex-
tler de volle vri-
te beslissen op
ie via en door de
g steeds moet) ge-
passim!
egarandeerde vr-
toen Müller van
Drie (Kapler, Ma-

natures en Hesse) werd „toegevoegd“ (lees: onder den
drang van den radicalen vleugel der z.g.n. Deutsche
Christenen werd opgedrongen)? Men vergelijkte alleen
maar eens het verschil in „geest“ tusschen den eersten
oproep van het driemanscollege (R.K.Z. 1933 p. 143)
en het resultaat van de (eerste: officieel althans) be-
sprekingen tusschen genoemd kerkelijk college en
Müller d.d. 4 Mei '33 (R.K.Z. p. 151). Wie deelde daar
toen reeds de lakens uit?

Tenslotte: onder welken dwang en „mundtodmache-
rei“ (in Mei en Juni; kerkcommissarissen! ontbinding
van alle kerkelijke colleges! verbod van het houden
van kerkeraadsvergaderingen etc. etc.) eindelijk „Loc-
cum“ werd afgekondigd, daarover leze men maar eens
de „Junge Kirche“ of de „Allgemeine Lutherische Zei-
tung“ of de „Ref. Kirch. Zeit.“ grondig na.

2. Dat men met het eenmaal tot stand gekomen
„Loccum“ nooit enthousiast geweest is, weet
ieder, die zomer 1933 in besloten kring met kenners
van den toestand heeft gesproken. Dit komt ook tus-
schen de regels duidelijk uit in den open brief aan
Pezer van Hesse (R.K.Z. 1933 p. 237 v.v.); zelfs van
Hesse, aan wien men wel eens „Loccum“ (m.i. niet
geheel billijk) als verwijt heeft voor de voeten ge-
worpen.

3. Zegt Dr van der Vaart Smit: „(De hand-
having van) de grondwet heeft nog altijd de
volle en vrije medewerking van de Gereformeer-
den, nu dan weet hij blijkbaar nog niet, dat Ludwig
Müller Rijksbisschop is gemaakt en sindsdien zoo
goed als autoritair de grondwet „gehandhaafd“, d.w.z.
naar de letter vaak, naar den geest steeds verkracht
heeft, in elk geval naar mede-werking niet ge-
vraagd heeft, laat staan naar volle en... vrije!

Hoeveel weken, ja maanden is Otto Weber, het gere-
formeerde lid van het z.g.n. geestelijk ministerie, niet
op zijn bureau in Berlijn geweest, eenvoudig omdat
hem alle werken toch onmogelijk was?

En wat dunkt U, zou het herhaalde ingrijpen in
gereformeerde gemeenten (door afzetten van kerke-
raden en predikanten; lijnrecht tegen „Loccum“ int)
een sfeer beteekend hebben, waarin volle en vrije
mede-werking aan de handhaving van Loccum
bestaan heeft?

Neen — voorzover de Gereformeerden aan Loccum
vasthouden — dat ze zoo vasthouden, is m.i. hoofd-
zakelijk „psychologisch“ te verstaan en uit het juri-
disch belang.

Psychologisch, wanneer men een eerste „neder-
laag“ geleden heeft (Loccum!), is het te verstaan, dat
men daarna, als men n.l. aan de reinste willekeur
is prijsgegeven, althans naar eenig hou-vast grijpt en
den tegenstander althans naar het voorlaatste punt,
waarop men zich nog eenigszins safe voelde,
tracht terug te dringen.

Vandaar het veelvuldig beroep op Loccum sinds bijv.
December '33 (geknoot met Arierparagraaf; jeugd-
beweging-gelijkschakeling; vooral wetten van 4 Jan.
e.v. etc. etc.).

Het juridisch belang. Het is duidelijk, dat
men, sinds „Loccum“ 23 Juli '33 Rijkswet werd, voor
de rechtbanken zich slechts op „Loccum“ kan beroe-
pen: een beroep, dat steeds dringender en meer onmis-
baar wordt, bij elk behaaid succesje.

Practisch is de stemming onder de Gereformeerden
zoo, dat ze weliswaar weten een papieren pact te
hebben, maar altijd en de uitvoeringsbepalingen
en... vooral de uitvoeringspraktijk wenschen af te
wachten! — Nu, wie dan nog spreekt over een ge-
meenschappelijke grondslag tusschen Müller en de
(Gereformeerde) broeders, die bedoelt „grondslag“ toch
zeker in den meest formeele zin en dat nog weer
in den meest voozen zin!

b. „Dat er een centrale kerkleiding zal bestaan als
uitwendig adres... wordt door de Gereformeerden in
Duitsland principieel in volle vrijheid aanvaard.“

Kan men dat na die vergadering van den „Vrienden-
kring des rijksbisschops“ (zoo de R.K.Z. over die z.g.n.
nationale Synode) nog zeggen? Of na den 12 Augustus
(voorzitting in duizenden kerken van het scherpe
afwijzende woord der Bekenntnissynode aan het adres
van de z.g.n. Rijkskerkegreering; waaraan de Gerefor-
meerden van harte hebben deelgenomen)? Datums,
waarop de bemiddelingspogingen van Dr van der
Vaart Smit of nog volop bezig waren of althans nog
niet afgelopen waren.

c. „Dat er alleen en uitsluitend geschil over de
practische uitvoering van de grondwet zou zijn.“

Behalve het gezegde sub a: 30. in fine, zou men
kunnen zeggen: „En de vele Bekenntnissynoden dan?
Freie Reformierte Synode (4 Jan.); Freie Evangelische
Synode in Rheinland (18/19 Febr.); Dortmund (16—18
Maart), ja Dortmund vooral! En dan niet te vergeten
de „Barmer Bekenntnissynode van 29—31 Mei, met
haar „Theologische Thesen“? Is dat alles aan Dr van
der Vaart Smit blik voorbijgegaan? Heeft hij niets
gezien of ook maar gehoord over den strijd tegen de
dwaalfleur, door de nieuwe officiële instan-
ties der kerk soms even (uit tactiek) gedemen-
teerd, even later in volle kracht getolereerd, ja zelfs
weer openlijk bevorderd?

Heeft hij niets van de felle oorlogsdeclaraties van
Karl Barth gelezen? (Theol. Existenz heute I en v.v.
passim.) Aan de z.g.n. Deutsche Christenen?

Ja, maar ook aan het adres van het kerkregiment,
dat met hen in wezen identiek is? (cf. bijv. Theol. Ex.
heute no. 3 Vorwort of id. no. 10 Vorwort!)

Kan men midden in zulk een verwoeden confes-
sionstrijd (ware belijdenis tegenover haeretiche!) nog
spreken van „uitsluitend geschil over de praktische
uitvoering van de grondwet“?

Kom, kom, kerkorganisatorische kwesties zijn toch
zelfs in Luthers land, zelfs na het Gereformeerde
convent in Osnabrück, niet maar uitsluitend juristen-
kluisjes?

ad. 2. Daarover slechts zeer kort.

Dat de Gereformeerden op en na 9 Augustus '34
nieuwe papieren hebben gekregen, kan men toch in
ernst — gezien het sub a. 3 in fine gezegde — niet
100 % bevredigend noemen.

Is het Dr van der Vaart Smit ontgaan, dat deze

z.g.n. bevredigingswet e.a. niet klopt met de resolu-
ties van Osnabrück — ook niet volgens het oordeel
der (Geref.) broeders zelf? (R.K.Z. 1934, p. 307)¹⁾

Weet Dr van der Vaart Smit niet, dat de Broede-
raad van de vrije Evangelische Synode in het Rijnland
reeds aan de Hannoverse kerk verzocht heeft, ge-
noemde wetten niet te accepteren, wijl daardoor het
eenheidsfront gebroken zou kunnen worden?²⁾

Wat ik over de onderlinge „schakeering“ der Geref.
broeders ten opzichte van de houding aan te nemen
tegenover de Rijkskerkegreering weet, wensch ik
wegens het risico der personen niet mede te deelen.
Maar wel wil ik het merkwaardig noemen, dat Dr v. d.
Vaart Smit juist die groep als ten volle bevredigd
generaliseert, die het meest „real-politisch“
(dus... on-geloovig) is ingesteld! (Een groep die
het meest „voelde“ voor bemiddeling tevens?)

b. „En van iemand, die 100 % krijgt van wat hij
vraagt, kan men ook niet zeggen, dat de be-
middeling hem schade deed, aangezien 100 %
niet overtroffen kan worden.“ (Spatieering van mij).

Wanneer men — gezien Dr van der Vaart Smits
klassiek gevormden geest — de gespatieerde woorden
als een litotes mag lezen en dus mag opvatten, dat
gezegd werd: men kan zeggen, dat de bemiddeling
heel veel goeds deed, nu dan zou ik in alle bescheiden-
heid willen vragen: heeft Dr van der Vaart Smit een
kreeften-kalender? Ik meen uit zeer goede bron te
weten, dat de z.g.n. bevredigingswet d.d. 9 Aug. plus
uitvoerende bepalingen reeds vóór 9 Augustus na-
genoeg (in elk geval de wet zelf natuurlijk) in kannen
en kruiken was (alleen niet gepubliceerd). En begonnen
Dr van der Vaart Smits bemiddelingspogingen — die
bovendien, naar hij zelf in „De Standaard“ van 30
Augustus schreef, „doorkruist“ werden door die z.g.n.
Nationale Synode van 9 Aug. — wel reeds zoo heel
vlak na 1 Augustus effect te sorteren? Zoodat ze
zelfs invloed hadden op de wet van 9 Augustus?

Wie voorts iets weet van het oude „divide et impera“,
zal de heeren Müller—Jäger en consorten heusch niet
verdenken van een royale behoefte om het den
Gereformeerden (juist den Gereformeerden! van wier
principes zij juist zooveel als niets begrijpen — zoo
Otto Weber) naar den zin te maken.

Voorzover de Inzender t.o.v. de feiten gelijk heeft,
heeft hij ongelijk n.l. in zijn juist dan kans zien
te „bemiddelen“.

Voorzover hij den feitelijken toestand niet kent of
verkeerd beoordeelt bijv. t.o.v. het al of niet aanwezig
zijn van een gemeenschappelijke grondslag en het
al of niet uit vrees of onder dwang „beperken“ van
de eischen, heeft hij „natuurlijk“ eo ipso ongelijk.

Tot zoover de mij verstrekte informaties. Mijner-
zijds voeg ik er niets aan toe, dan een woord van
dank aan den schrijver voor zijn uitvoerige mede-
deelingen.

K. S.

Prof. Hiltjema over een „wachter op Zions muren“.

Omdat het artikel inzake dr Van der Vaart Smit
zoo breede plaats inneemt, en toch reeds eenige
weken wachten moest, moet ik het vervolg-artikel
even ophouden.

K. S.

Veertig jaren.

Reeds is in de pers melding gemaakt van het
feit, dat het op 1 Nov. a.s. 40 jaar geleden zal zijn,
dat de Heer J. H. Kok zijn werkzaamheid als uit-
gever begon. Al zal wegens den zwaren rouw, die
over de familie kwam, dit jubileum niet worden
gevierd, toch mogen we hier een enkel woord er
over schrijven nu toch reeds van andere zijde
in de pers er melding van gemaakt is.

Want indien iemand, dan is het de Heer Kok,
die op den dank van christelijk, met name van
gereformeerd Nederland, recht heeft. Veertig jaar
geleden was de boekenschat, die aan het christelijk
volk in Nederland ten dienste stond, nog vrij
klein van omvang. En dat niet alleen; er was te
weinig samenhang in.

De Heer Kok heeft dat gezien; wie het door hem
aangelegde fonds eens nagaat, ziet dadelijk de
breede organisatie, die dit alles in het leven riep.

In het leven riep — want men zou zich vergis-
sen, indien men meende, dat de auteurs dat nu
allemaal maar zoo gedaan hadden. Men moest
eens weten, hoeveel werken, waaraan thans chris-
telijk Nederland kracht ontleent, nimmer geschre-
ven zouden zijn, indien de Heer Kok niet op de ge-
dachte gekomen was en een auteur er voor ge-
zocht had. Zoo staat hij daar als de instigator
der auteurs; hij draagt hun allen een goed hart
toe, maar heeft toch eerst de zaak van Gods volk,
en de waarheid, waaruit hij leeft, liefgehad.

Men moet daar niet gering over denken: dat
zoo veel initiatief in zoo veel jaar zoo veel pen-
nen in beweging gebracht heeft, die anders niet zouden
geschreven hebben. Kierkegaard heeft eens gehan-
deld over: het aandeel der Voorzienigheid in mijn
werkzaamheid als schrijver. Inderdaad — en er
zullen in Nederland velen zijn, die als ze daar aan
denken, warm worden van binnen, of verlegen;
maar die in elk geval één figuur zien oprijzen
voor hun oog: den Heer Kok. Ja, ik zie nog me-
zelf, als schooljongen, bewonderend staan voor het
zetsel van het Kamper Advertentieblad, dat op een
warmen zomerdag door een lid van het personeel
der toen nog zeer eenvoudige drukkerij werd
schoongemaakt voor aan de straat. En als ik nu
de geweldige drukkerij zie loopen van Oudestraat
naar Voorstraat, van de „Oldestraote“ tot „Achter

1) Vgl. ook het zoo juist uitgekomen geschriftje van Pastor
Bockemühl: Eine Stunde der Versuchung.

de nije mure, dan voel ik een grooten dank in
het hart voor wat deze pionier ons volk gegeven
heeft.

En van deze plaats moge den Heer Kok verzeke-
ring gedaan worden van de oprechte waardeering,
die hem als christen-werker in onze volksgemeen-
schap van harte gaarne toekomt. Deze harde wer-
ker, die — men mag dit wel eens weten — voor de
zaak van kerk en geloof groote offers heeft ge-
bracht, en die nog nooit zijn beginsel heeft ver-
loochend, blijve nog lang ons gespaard. Zulke
mannen beteekenen voor ons volksleven meer dan
mensen kunnen signaleeren.

K. S.

III ZIELKUNDE III

Hernieuwd Apollinarisme?

II.

Zagen wij een vorig maal dat een onjuist gebruik
van het woord „nous“ Ds Steen parten speelt, er
is veel meer in diens gewraakte artikel, dat nadere
bespreking behoeft.

Wanneer men iemand gaat bestrijden moet men
dat goed doen. Dat beteekent ook, dat men den
tegenstander recht moet laten wedervaren.

Het is nooit een kunst om een caricatuur van
iemand's opvatting den volke voor te stellen als
dwaas, maar serieuze bestrijding vraagt van den
bestrijder, dat hij de moeite neemt om alle mate-
riaal, dat hem ten dienste staat te onderzoeken.
Doch daarmee is hij er niet. Zelfrespect moet hem
er van terughouden om te veronderstellen, dat de
door hem aangevallene onzin zegt of dat deze bij
den opbouw van zijn gedachtensysteem zoozeer
val op zich zou geven, dat hij op bladzijde na
bladzijde in strijd kwam met de wetenschappelijke
gegevens en zelfs met zijn eigen belijdenis.

Meent de bestrijder toch tot zulk een slotsom te
moeten komen, dan is het toch stellig gewenscht,
dat hij zich eerst ernstig bezinne, of het dan wel
de moeite waard is tegen zooveel gebrek aan
logica en legen een dergelijke platvloersche be-
leediging van de belijdenis den strijd aan te binden.

Aan dezen regel houdt Ds Steen zich evenwel
niet.

Hij verwerkt niet al het door mij gepubliceerde
materiaal. Hij belapt mij wel op zeer veel weten-
schappelijke fouten en op ernstige principiële
dwalingen.

Dat verbaast mij niets.

Wanneer Ds Steen mijn opvatting beschrijft, dan
is het hem gelukt aan de hand van allerlei citaten
een voorstelling te geven van datgene wat ik zou
leeren, die weinig meer is dan een caricatuur van
helgeen ik in werkelijkheid bedoel.¹⁾

Ik ga dan ook niet breed op alle deze dingen in.
Een serieuze bestrijder moet zich eerst de moeite
geven om zijn tegenstander als serieus te zien.

Daarbij komt het bijna humoristische feit, dat
Ds Steen, wanneer hij mij een citaat tegenkomt,
dat hij niet kan plaatsen in het kader van het ge-
heel, dat hij als mijn opvatting ziet, maar
lukraak zegt: „Prof. W. spreekt zichzelf hier ge-
ducht tegen“.

Met een enkel voorbeeld wil ik wijzen op de
eigenaardige redeneermethode van Ds Steen. Hij
heeft ergens bij mij gevonden de uitdrukking „dat
wat een mensch met het dier gemeen heeft“. Nu
zou ieder mensch verwachten dat Ds Steen dien
term verklaart uit het verband van hel-
geen ik publiceerde.

Immers uitdrukkelijk schreef ik op bld. 83
„Oorsprong en wezen der ziel“ 2e druk:

„Natuurlijk dan weer niet zoo alsof de mensch
minus zijn geest een dier zou zijn. Immers de
menschelijke natu r is naar haar aard aangelegd
op het door en in den individueelen geest tot
hypostase komen.

„Dat „animale leven“, dat psychische in den
mensch, is dus niet dat wat het dier is, maar is dat
wat op dierlijke wijze en in dierlijken, dat is niet
menschelijken, vorm in het dier is.

„Vergeten we nu echter weer niet, dat juist dat
in menschenlijken vorm voorkomen van het ani-
male, dit animale anders doel zijn, zoo anders,
dat wij het slechts in verband met, en doortrok-
ken, doorleefd van den geest des menschen kun-
nen kennen.“

Mij dunkt, dat is toch wel duidelijk. Neen, zegt
Ds Steen, dit is in tegenspraak met Uw eersten
term.

Men begrijpt wel, dat ik op een dergelijke be-
strijdingswijze niet inga.

Men mag hij zijn bestrijders toch in ieder geval
de eerste beginselen eener wetenschappelijke me-
thode bekend veronderstellen.

* * *

Nog een ander voorbeeld wil ik geven tot bewijs
van het feit dat Ds Steen op werkelijk ongeoor-

1) Ik herken werkelijk mijn eigen opvatting soms niet in
Ds Steen's voorstelling; maar Ds Steen vertelt me, dat ik
dat toch heusch leer!